

Népiskolai neveléstan, tanítástan és módszertan. Tanító és tanítónő-képző intézetek számára. Az új tanterv szerint írta dr. Weszely Ödön Budapest, 1905. Lampel R. — Ára 3 K 40 fillér.

Dr. Weszely Ödönnek *népiskolai neveléstan, tanítástan és módszertan* című legújabbán megjelent munkája pædagogiai tankönyv-irodalmunk határozott nyeresége, nemcsak mint tankönyv, hanem mint tudományos és irodalmi mű is. Olyan elme alkotásának tartom, mely az elméleti tudást és olvasottságot az egyéni tapasztalás tanulságai-val, a tudományos szempontokat gyakorlati útmutatásokkal, a pædagogiai tudományok szeretetét az iskolának és a tanítványoknak szeretetével, a részletes kutatások eredményeinek értékesítését nagyfokú önállósággal és irodalmi ízléssel párosítja s e kiváló tulajdonságokat munkájának minden részletében éreztetni is tudja.

A szerző munkájának előszavában joggal állítja, hogy a modern tudomány álláspontján áll és az avatott olvasó észre fogja venni, hogy a szerző a pædagogia első rangú mestereit, többek közt a francia *Compayrét* és *Jolyt*, az angol *Baint* és *Spencert*, továbbá a német *Herbartot*, *Kebont*, *Reint*, *Zillert* és *Lentzet* tanulmányozta behatóan s munkáikból felhasználta mindazt, a mit a magyar tantervnek megfelelőleg meggyőződése szerint értékesíthetett. Egy-két helyt magyar szerzők értekezéseire is hivatkozik s bizonyára kellő figyelembe részesítette *Kármán Mór*nak dolgozatait, melyekben kitűnő útmutatásokat találhatott munkájának megalkotásához. Tévedés volna azonban azt állítani, hogy Weszelynek munkája az említett hírneves pædagógus írók munkáinak pusztá kivonata s hogy ő nem tett egyebet, mint néhány tankönyvből készített egy újabbat, mint ahogyan szoktak tenni azok, akik sem elég tanulmánynyal, sem önálló gondolkodással nem rendelkeznek, s akik megelégszenek azzal, hogy megállapított igazságokat s rendszereket új fogalmazásban és újabb csoportosítással közölnek. Weszelynek a munkája a modern pædagógusok alapvető munkáinak beható tanulmányozása alapján ugyan, de *önállóan* írt munka, mely a tankönyvek megszokott méreteit felülhaladva, mint az önálló tudományos gondolkodás terméke is számot tesz irodalmunkban, melyben, sajnos, az önállóság jeleivel oly ritkán találkozunk. S mindamellet, hogy a szerző az alapvető munkákat oly behatóan tanulmányozta, munkája egyik rendszernek sem másolata; az ő egyénisége, az ő eredeti felfogása érvényesül számos kérdés fejtegetésében a neveléstanban épen úgy, mint a tanítástanban és a módszertanban. Ezt annál inkább ki kell emelni, mert a szerző nem csak a rendszeres munkákat forgatta behatóan, hanem a pædagogiai monográfiákat is, melyek egy-egy kérdés beható fejtegetését tartalmazzák, s a melyekben van lerakva sok pozitív eredmény, melyet az újabb pædagogiai tudomány létre hozott.

Mert immár itt is érvényesül az, amit a pozitív tudományok körében találunk, hogy a munkások egy-egy részletkérdéssel foglalkoznak s vizsgálataik eredményével szaktársaiknak kezére játszanak, egymás kutatásait kiegészítik s ezáltal egy biztos alapokon nyugvó rendszer megalkotásának útját egyengetik. Weszely sok tekintetben ezt a munkát is végezte. Ő a részletkutatások eredményeit felhasználja s a maga egységes felfogásával egységes egészbbe foglalja össze. Weszely helyesen fogta fel, hogy a pædagogia terén, mely még mint véglegesen meg nem alakult tudomány, csak most indul erősebb fejlődésnek, ez a régi sablonos eljárás nem vezet célhoz, s hogy a részletes kutatások felhasználása nélkül jó és modern tankönyvet nem lehet készíteni. Ennek a felfogásnak köszönhetjük, hogy munkájában számos újabb kérdést bevon, s oly szempontokból világít meg, melyeket eddigi tankönyviróink egyáltalán figyelembe sem vettek. S Weszely teszi mindezt önállóságának feláldozása nélkül, oly nagy mértékben, mint az a külföldi tankönyvekben sem fordul elő.

Ezt munkájának számos részletével lehet igazolni. Ilyen fel nem használt modern eredményeket nyújt például a tanulás lélektanának, az erre vonatkozó kísérleteknek, s ebből folyólag a tanulás legelőnyösebb módjainak megvilágításában. A beszéd- és értelemgyakorlatok fejtegetésében megismerteti a legkülönbözőbb irányokat, melyek a német, angol, francia s amerikai íróknál felmerültek, s kitűnő érzékel mutat rá, hogy a nemzet mesevilágából s a gyermek természetes játékból hogyan kell e tárgyhoz kiválogatni az anyagot, s hogyan kell azt egybekapcsolni a kézügyesség tanításával. Munkájának egy-egy ily részlete érdekesen mutatja, hogy mily széleskörű olvasottsággal rendelkezik, s mily egészséges felfogással foglalja össze és értékesíti egy-egy kérdésben számos monografiának az eredményeit, amit összefoglaló munkák híján magának kellett elvégeznie. Hasonlóképen ily nagy fáradsággal kellett tisztáznia az írás-olvasás összes módszereit, melyek közül a legújabbakat is bemutatja, a rajztanítás forrongásban levő kérdéseit, a kézügyesség tanításának módjait, melyekről összefoglaló munkák nem állottak rendelkezésre, s az anyagot még is úgy sikerült nyújtania, hogy az nem csak az eddigi törekvésekről tájékoztat, hanem a gyakorlatra nézve is igen jó útmutatásokat nyújt.

Munkája minden tekintetben modern munka, mely nem tankönyvek, hanem forrásmunkák alapján készült a szakirodalom újabb termékeinek széleskörű felhasználásával. S bár rövid ismertetésben, mely csak néhány fő szempontot akar kiemelni, lehetetlen minden újszerű gondolatot, melyet magában foglal, kifrni, szükeésesnek látszik mégis kiemelni, néhány pontot, melyek Weszelynek felfogását jellemzik. Ilyen az olvasmány jelentőségének s a nyelvtan értékének kijelölése, mely-

ről a szerző nem régiben külön tanulmányt is adott ki; a számtanban a tárgyi szempontok kiemelése, a mértannak a természetes mérés alapján való tanítása; a kézi munkával való kapcsolata; a földrajzban az a felfogás, hogy a földet az ember lakóhelyének tekintsük s rajta mindent az emberi kultúrával kell kapcsolatba hoznunk, a történelem modern felfogása, az alkotmánytannak, mint a leendő polgár nevelőjének kiemelése, a természettudományok nagy jelentőségének méltatása; az a felfogás, hogy az ember a természethez van kötve, s ennek ismerete lehetővé teszi, hogy a természet fölött uralkodjunk, s boldogulásunkat előmozdítsuk; végül a testgyakorlat helyes méltatása; a játék magyarázata: mind azt mutatják, hogy a szerző a tanulmányai és gondolkodása révén leszűrődött modern eredményeket az iskolában értékesíteni akarja.

Elismerem azt is, hogy a szerző tankönyvének számos részletében egészen eredeti felfogás mutatkozik s pedig első sorban abban, hogy a szerzőnek főtörekvése a tanítót nevelni, igazi pädagogiai szellemmel tölteni el; és ezt nem abban látja, hogy a tanító szedje tele gondolkozását mindenféle theoriákkal, sem nem abban, hogy a pusztá egyéni empirizmussal megelégedjék, hanem abban, hogy a helyes elméleti szempontok birtokában a kellő gyakorlattal minden eselekvésében úgy tudjon eljárni, hogy a legrövidebben, a legcélszerűbb eszközökkel érhesse el a célt a nevelésben és a tanításban egyaránt. Azért az elméleti megvilágosítások mellett nagyon helyesnek tartom azokat a gyakorlati tanácsokat, melyeket a szükséghez képest munkájába az elméleti részletek közé iktatott, s aminők nem csak magyar pädagogiai tankönyvekben, de a külföldiekben sem fordulnak elő. Ebből a szempontból a fegyelmezésre vonatkozó tanácsokon kívül, melyek arról szólnak, hogy a tanítónak bizonyos adott esetekben miként kell eljárnia, főként arra hívom fel a figyelmet, hogy a tanítástanban a formális fokok elméleti fontosságának kiemelése mellett azoknak alkalmazására példákkal is szolgál, s a matematika tanításának elméletében is alkalmazza; ami által a kezdő tanítónak, és annak, aki a formális fokok elméletét eddig nem alkalmazta, de alkalmazni kívánja, a munkáját szerfelelt megkönnyíti.

A szerző a lélektan és a pädagogia közt levő kapcsolatot mindenütt nagy gonddal emeli ki, amint az már az előbbi sorokból is kivehető. Ezáltal egy sokat hangoztatott igazságot, hogy a pädagogiának egyik alaptudománya a pszichologia, visz át nálunk a tanítói elméletbe és gyakorlatba. A szerző minden pädagogiai tevékenységnél a lélektani alapot pontosan megmagyarázza, kifejti a lefolyó lelki folyamatokat s azon módokat melyek szerint a tanítónak azokat fel kell használnia. Hasonlóképen jár el a nevelés ethikai momentumainak kiemelésében, melyeket

sehoh sem hagy figyelmen kívül, ami által a pädagogiai gondolkodást is iparkodik fejleszteni. Mégis itt egy megjegyzést kell tennem, mely arra vonatkozik, hogy a szerző ezt a kiválóan fontos célt még sokkal tökéletesebben megoldotta volna, mint a hogy megoldotta, ha a nevelés ethikai célját részletesebben kifejti; mint a hogy Herbart kifejtette a mintafogalmakban. Természetesen nem azt kívánám, hogy épen Herbarthoz alkalmazkodjék; mert föltételezem, hogy Weszely önállósága itt is megtalálná a helyes alapot; én mindenesetre csakis az abszolút ethikát ajánlhatnám erre a célra, mint az egyetlen igazán tudományos ethikai álláspontot, melyen ellenmondásba más ethikai álláspontokkal sem kerülne. Az ethikai elemnek ezt a kiemelését az elméleti oktatás teljessége, és a pädagogiai szellem növelése és kifejeztése egyaránt megkívánja.

Mínthogy azonban célom nem az, hogy Weszely könyvéről részletes, annak minden fejezetére kiterjedő ismertetést írjak, hanem hogy a munkát néhány főszempont kiemelése által röviden jellemezzem. csak még egy megjegyzést kívánok tenni a munka kidolgozására, azaz előadására. A szerző a feldolgozás módjában a szabadabban dolgozó franciákat követte s nem a német írókat, kiknek alaposságát a szisztemához való merev ragaszkodás majdnem mindig nehézkessé teszi. Nála a rendszeres menetet a felsőbb és alsóbb osztályozások hosszadalmas sora nem teszi egyoldalúvá, a közbeeső kitérések és gyakorlati részek pedig épen kellemes változatosságot kölcsönöznek neki. Stílusában is a franciák követőjének mutatkozik. Mindenütt világosan és röviden ír, úgy hogy munkájának átolvasása nem csak nem teher, hanem valósággal élvezet. S bár e sorok írója nem lesz abban a helyzetben, hogy Weszelynek a munkáját valóban taníthassa, mint középiskolai tanár szívesen bevallja, hogy ránézve a munka elolvasása s többszörös forgatása nagyon sok tanulsággal járt; nem csak régi, a gyakorlat által is igazolt ismereteinek fölüjlesztését találta meg benne, hanem sok újat is szerzett belőle, aminek a középiskolai tanításban és nevelésben hasznát fogja venni. Sajnos, a középiskolai tanároknak hasonló irányú, s ily értékes pädagogiai munkák nem igen állanak rendelkezésükre, ők elméleti képzettségüket a középiskolai utasításokon kívül csak nem kizárólag idegen, főként német munkákból kénytelenek megszerezni. S azok közül is csak a középiskolai tanárok számára frott műveket olvassák. Pedig tapasztalásból tudom, hogy a középiskolai tanárnak csak hasznára van, ha az elemi iskola pädagogiájának is szentel olykor egy kis időt, s megismeri azokat a szempontokat, melyek az elemi iskolai nevelésben és tanításban érvényesülnek. A reá fordított fáradságot gazdagon fizeti vissza, főként az alsóbb osztályokban, melyeknek tanulói életkorra nézve az elemi iskolába tartoznak.

Ebből a szempontból Weszely könyvét középiskolai tanártársaimnak ajánlom figyelmébe. A vele való foglalkozást semmi esetre sem fogják megbánni, s alighanem nekik is eszükbe fog jutni, miként nekem, a kérdés, hogy a középiskolai pædagogia tere miért marad oly parlagon, miért nem találkozik hivatott erő, mely a középiskola nevelés-, tanítás- és módszertanát legalább oly terjedelemben megírná, mint Weszely megírta a népiskoláét. Ezt az önként fermerülő kérdést ajánlom magának Weszely Ödönnek is figyelmébe, hátha tüzet fog elméjében, s elhatározza, hogy mint középiskolai tanár megírja a középiskolai nevelés és oktatás tudományos tankönyvét is.

Toncs Gusztáv.

*

Kísérleti pædagogia és didaktika. Irta *Dóri S. Zsigmond.* (Különlenyomat az «Izr. Tanügyi Értesítő» 1905. évi XXX. évfolyamából. Budapest, 1905.)

E mű jó áttekintést nyújt a kísérleti pædagogia egyes főproblemaíróiról, de tudományos értéke nem jöhet tekintetbe, mivel nem önálló munka. Egész oldalakat vesz át külföldi munkákból, anélkül, hogy utalna erre.

Polgár Gyula.

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

Monatschrift für höhere Schulen. 1905 I—IV, VI—XI.

Az új évfolyamot *Matthias* becses újévi fejtegetésekkel kezdi. Megállapítja, hogy az iskolában való örömet sok minden rontja a tanulóknak is, tanítóknak is, sőt némely helyen egyáltalában nincs is örömük sem ezeknek, sem a szülőknak, sem az iskolai hatóságoknak. Hát még általában a nagy közönségnek és a sajtónak! A mai állapot védelme nem sokat érne: a «hazabeszélés» vádjá lenne reá a felelet; a néma beletörődés sem jó orvosság az iskola életének téves megítélése ellen, mert a fatalismus és pessimismus még semmivel sem járult az emberiség öröméhez. Az örökös reformjavaslatok méltó sorsa csak a humoros megítélés; ettől még észrevehetjük az okos szót, ha sok balgaságba burkolózik is. A panaszok folytonos megújulásának okait abban látja, hogy 1. igen nagy a tanulási kényszer s így megtelik a középiskola oda egyáltalában nem valókkal; 2. nem eléggé nagy a tanulók s a szülői ház felelőssége, minden felelősség a tanítóra hárul; 3. nem eléggé barátságos és bizalmas a tanulók és tanítók kölcsönös érintkezése és végül 4. a «felső körökben» sincs minden rendjén: a többség igen is iskolás módon bánik el a tanítókkal, az ellenőrzés és általában az